

De dynamische kust

hoe het zou kunnen zijn

THEO BAKKER

Lopend langs de kust van Holland, vanaf Den Helder naar Hoek van Holland, vallen twee dingen op. Enerzijds de ongerepteheid van de kust maar anderzijds dat deze bijna overal hetzelfde is. Hoe anders is dat langs andere kusten. Niet alleen is daar sprake van een afwisseling van zand en rotsen maar ook de duinen zelf zijn er soms veel gevarieerder. De hele kust van Noord en Zuid Holland is een rechte rij duinen, dik in de begroeiing met een hek op de grens van strand en duinen. Soms is er op dat strand een aarzelend begin van wat duinvorming. Badgasten waarderen dat enorm, zeker op winderige dagen. Meestal zijn deze duintjes na een flinke winterstorm weer verdwenen.

Er zijn wel wat kleine uitzonderingen. In de kop van Noord-Holland overheerst kustafslag en daar vinden we in plaats van rijk begroeid duin een kaal en steil klif. De grens van strand en duinen is scherp. Soms is er kustaan-groei, zoals ten zuiden van de pieren van IJmuiden. Daar heeft zich een uitgestrekt nieuw duingebied gevormd. Menigeen is geneigd te denken dat het zo hoort. Dat dit het beeld is van een ongerepte, natuurlijke kust. Je hoeft niet ver te reizen om

te weten hoe anders het kan zijn. De Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden laten al veel meer variatie zien. Maar binnen Nederland zijn het vooral de Waddeneilanden waar een gevarieerde en dynamische kust te vinden is. Zelf mag ik graag afreizen naar Terschelling. Aan de noordkant van de Boschplaat ligt inmiddels een uitgestrekt duingebied. Op pak weg een paar honderd hectare kunnen zand, zee, wind en plantengroei ongemoeid hun gang gaan. Opbouw en afbraak wisselen elkaar af. Er zijn uitgestrekte laagtes ontstaan vol met water, zout en zoet, vol met vogels en planten. Een land om in te verdwalen, al was het maar in je mijmeringen. Op de andere waddeneilanden zijn vergelijkbare stukken dynamische kust te vinden.

Enige voorbeelden uit het buitenland.

Duinen zijn niet zeldzaam. Overal ter wereld komen ze voor. Ongerepte duinen zijn echter veel minder algemeen. Als we ons beperken tot onze buurlanden, dan moeten we constateren dat de Belgische duinen vrijwel geheel verdwenen zijn onder huizen en villa's. In Frankrijk zijn grote delen bebost of als jachtgebied in ge-

Binnen Nederland zijn het vooral de Waddeneilanden waar een gevarieerde en dynamische kust te vinden is, zoals hier op Terschelling (foto: Eric Wanders).

Een enorme dynamiek is te vinden in Rabjerg Mile in het uiterste noorden van Jutland/Denemarken. Dit soort kusten hebben een veel grotere belevingswaarde dan een saaie, Hollandse zanddijk (foto: Antje Ehrenburg).

Als we in dynamische gebieden, zoals De Kerf bij Schoorl voor voldoende rust kunnen zorgen is er kans dat typische broedvogels van dit soort gebieden, zoals de dwergster, hier hun plek vinden (foto: Frits van Daalen).

bruik. Toch zijn, betrekkelijk dicht in de buurt nog voorbeelden te vinden van ongerepte duinen die ons een beeld kunnen bieden van een dynamische duinenkust, zoals aan de zuidkant van België en in Denemarken. Zelf ken ik de zogenaamde opaalkust in Noord-Frankrijk goed. Het hoog gelegen en vruchtbare achterland maakt dat men sinds lang een flinke onverschilligheid aan de dag heeft gelegd bij het onderhoud van de duinen, zeker aan de zeekant. Daarbij komt bovendien dat het strand vanwege de enorme kweldruk van het grondwater uit het achterland permanent drijfnat is en bepaald niet uitnodigt tot zonnebaden. Een wilde kust met soms grootschalige verstuiwingen is het gevolg. Hoe moeilijk is het om zo'n kust op waarde te schatten. Ik was er ooit met twee hoogleraren. Het beeld van een vrijwel onbegroeid kaal en stuivend duin ontlokte aan de een, een plantenman, de verzuchting: "Maar ik zie hier helemaal geen waarden." De ander, een fysisch geograaf zag zijn collega ontgoocheld aan: "Maar dit is toch waar het om gaat!" Nog meer naar het zuiden, bij een der grootste en meest ongerepte duingebieden van Europa, de Coto Donana in Spanje, zijn zeer spectaculaire voorbeelden te vinden van hoe een dyna-

misch duingebied eruit kan zien. Duinmassieven van tientallen meters hoogte, kaal en onbegroeid, worden door de wind voortgestuwd en lopen over dennenbossen en al heen.

Wat bij al dit soort grootschalige verstuiwingen overigens opvalt is dat de kust in hoge mate gesloten blijft. Inbraak van zout water, om nog maar te zwijgen van sluftervorming, vindt hoegenaamd niet plaats. Mogelijk hangt dit samen met het hogere achterland, maar wellicht is ook de totale hoeveelheid zand die in een duinmassief aanwezig is, wel bepalend voor het al dan niet optreden van een inbraak met zout water. Toen ik recent in Galicië in noordwest Spanje was en daar de kleinere, tussen rotsen verscholen, duingebiedjes bezocht viel het me op dat bij de meeste van dit soort gebieden inbraak met zout water plaatsvindt, waardoor zich achter de duinen een kwelderachtige begroeiing ontwikkelt. Om een kwelder of slufteer te krijgen heb je smalle duinen nodig met een laag achterland, zo ben je geneigd te denken. Dit beeld wordt bevestigd door onze Waddeneilanden waar van oudsher minder zand voor duinvorming beschikbaar is geweest dan bij de monding van Rijn en Maas. Aan de oostkant van Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog, waar de grote duinaangroei heeft plaats gevonden, zijn de kwelders wijd verbreid.

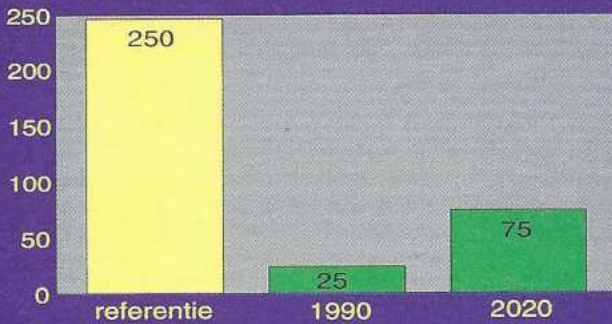
De Nederlandse kust, een ideaalbeeld

Bij het ideaalbeeld van de Nederlandse kust, en van duinenkusten in het algemeen, past bij uitstek het begrip dynamiek. Dankzij de dynamiek van de zee kunnen duinen ontstaan en heeft zich het gevarieerde Nederlandse kustlandschap kunnen ontwikkelen. Vooral onder invloed van veranderingen in de zeespiegel hebben opbouw en afbraak van de kust plaats gevonden. Een stabiele, vaste zeereep is uitzonderlijk. In de huidige tijd van zeespiegelrijzing zou kustafslag het overheersende beeld zijn, met een landinwaartse verplaatsing van duinen als gevolg. Dit is een situatie die vrijwel nergens wordt toegelaten. De meest vergaande consequentie van deze benadering zou immers zijn dat ook de binnenduinenrand aan de wandel gaat en over het achterland heen zou lopen. Het Rijksbeleid is erop gericht om middels zandsuppletie de kustlijn van 1990 te handhaven. Dat lukt tot nu toe uitstekend. Hierdoor behoeven de duinen zelf, vanuit zeeverings-oogpunt, wat minder aandacht en nemen de mogelijkheden voor verstuiwing toe. De mate waarin dat gebeurt is onduidelijk en moeilijk te

Natuurlijke kustlijn

lengte (in km)

In de visie voor de toekomst van de Nederlandse duinen van Stichting Duinbehoud, "Duinen voor de wind" uit 1992, is een streefbeeld neergezet in 2020 van 75 kilometer natuurlijke kustlijn.

voorspellen. De ervaringen tot nu toe wijzen uit dat verstuiwingen slechts beperkt optreden. En altijd is het zo dat bij actieve verstuiwingen de groei van helm enorm gestimuleerd wordt. In het duingebied Meijendel bijvoorbeeld, is ongeveer vijf jaar geleden in de zeereep spontaan een gat in de begroeiing ontstaan. Inmiddels heeft zich hier een stuifkuil van ongeveer twintig bij twintig meter gevormd met een diepte van meer dan vijf meter. Het uitgewaaid zand wordt achterin de kuil echter direct ingevangen door de weelderige begroeiing waardoor geen bres in de zeereep ontstaat. Uiteindelijk zou het zo kunnen zijn dat hier een zogenaamde gekerfde zeereep ontstaat met hogere en lagere gebieden met kaal zand en met weelderig met helm begroeide duinen. Eens in de zoveel jaar kan bij zware storm zout water in zo'n laagte spoelen. Wellicht dat op de lange duur, na tientallen jaren, vanuit de zeereep een verstuiwing landinwaarts op gang kan komen en nieuwe valleivorming een feit is. De ontwikkeling in De Kerf bij Bergen aan Zee (zie pagina 21 in dit nummer, het artikel van Cor ten Haaf) biedt een goed beeld van de planten die in dit landschap een plek kunnen vinden. Het zijn pioniers die van barre omstandig-

Op Tramunstrand in Denemarken loopt zelfs een duinbeek naar zee. Niet alleen is dit voor planten en dieren interessant, maar ook voor de badgasten. Zij kunnen genieten van de variatie van het landschap (foto: Marc Janssen).

heden houden. Pioniers echter die in het Nederlandse duingebied zeldzaam zijn. Naast planten gaat het ook om vogels. Als we in deze gebieden voor voldoende rust kunnen zorgen is er kans dat typische broedvogels van dit soort gebieden, zoals bontbekplevier, strandplevier en wellicht dwergstern en noordse stern hier hun plek vinden.

Hoewel De Kerf in hoge mate kunstmatig is, biedt het wel een beeld van een duinenkust waar de natuurlijke processen ongestoord hun gang hebben kunnen gaan. Vergelijkbare beelden zouden langs de Hollandse kust eerst na een periode van naar schatting een jaar of tien op enkele plaatsen kunnen optreden. Het beeld van min of meer grootschalige verstuiwing waarbij algehele nieuwvorming van duingebieden vanuit de zeereep plaatsvindt, zal, zo dit ooit gebeurt, eerst op termijn van meerdere decennia plaatsvinden.

Wezenlijk voor een nieuwe kijk op en een ander (minder of geen) beheer van de zeereep is vooral dat de zeereep weer natuur wordt en dat het spannend is om waar te nemen wat die omstandigheid aan natuurwaarden oplevert. Van groot belang hierbij is wel dat het Rijk de garantie blijft bieden dat de basiskustlijn middels zandsuppletie gehandhaafd blijft. Als dat niet het geval is valt te verwachten dat de zee voortdurend stukken duin blijft opvreten en de totale oppervlakte aan duingebied langzaam maar zeker afneemt.

Tenslotte, in het verleden is veelvuldig gesproken over sluftervorming langs de vastelandskust van Noord- en Zuid-Holland. Voor het gemak werd het beeld van De Slufter op Texel op de Hollandse kust losgelaten. Het is mijn vaste overtuiging dat zo'n ontwikkeling hier niet zal optreden. Het duingebied is daarvoor te breed en het duinmassief te hoog. Slufteren en kwelders zullen zich vooral kunnen ontwikkelen langs kusten met een smalle duinenreeks en laagliggend achterland. De beste kansen zijn daar waar de duinen het smalst zijn, of zelfs verdwenen. Achter de Hondsbossche liggen wat dat betreft goede mogelijkheden. We moeten het dan wel echt willen!

Met dank aan prof.dr. P.D. Jungerius, hoogleeraar fysische geografie, voor het kritisch door-nemen van de tekst.

DR. IR.TH. BAKKER IS HOOFD NATUURBEDRIJF BIJ HET DUINWATERBEDRIJF VAN ZUID-HOLLAND.